

Σε αδιέξοδο οδηγεί την προστασία της φύσης το Υπουργείο Περιβάλλοντος Υπόμνημα – Ιούλιος 2013

Το εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών παραπαίει, ενώ οι φορείς διαχείρισης (ΦΔ) των προστατευόμενων περιοχών υπολειτουργούν. Οι πιο πολύτιμες φυσικές περιοχές της χώρας, τα πολύτιμα είδη και τα σπουδαία τοπία αφήνονται εγκληματικά να υποβαθμίζονται.

Με το παρόν υπόμνημα, οι συνυπογράφουσες οργανώσεις Αρκτούρος, Αρχέλων, Δίκτυο Μεσόγειος SOS, Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, Εταιρία Προστασίας Πρεσπών, Καλλιστώ, ΜΟm και WWF Ελλάς θέτουν το ΥΠΕΚΑ προ των προφανών και αδιαμφισβήτητων ευθυνών του και καλούν τη νέα πολιτική ηγεσία του να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα για τη σωστή λειτουργία του Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών.

I. Το εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών

Στο εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών υπάγονται όλες οι περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί ως προστατευόμενες «με στόχο την αποτελεσματική προστασία της βιοποικιλότητας και των λοιπών οικολογικών αξιών τους» (άρθρο 3 παρ. 1 ν.3937/2011, βλ. Παράρτημα Ι). Το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής είναι ο «αρμόδιος φορέας του κράτους για την προστασία της βιοποικιλότητας και την εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας (άρθρο 15, παρ. 2 ν. 3937/2011). Το ίδιο υπουργείο έχει την αρμοδιότητα για την «εποπτεία της λειτουργίας και [τον] κεντρικ[ό] συντονισμ[ό] του Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών» (άρθρο 3, παρ. 1. ν. 3937/2011).

Παρόλο που η Ελλάδα έχει εντάξει ένα σημαντικό μέρος της έκτασής της στο Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών, το σύστημα αυτό σήμερα είναι κάθε άλλο παρά λειτουργικό.

II. Εκκρεμότητες στη λειτουργία του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών

Σήμερα υπάρχουν σημαντικές εκκρεμότητες στη λειτουργία του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών, καθώς το ΥΠΕΚΑ δεν έχει προχωρήσει στην εκπλήρωση βασικών νομικών και άλλων υποχρεώσεων, που εκτίθενται παρακάτω.

- Το ΥΠΕΚΑ επιδεικτικά αδιαφορεί για την προστασία και διαχείριση του συνόλου των περιοχών που έχουν ενταχθεί στο ευρωπαϊκό δίκτυο Natura 2000. Για περίπου το 70% των περιοχών Natura δεν έχει οριστεί σχήμα διαχείρισης, καθώς σε καμία περίπτωση δεν έχει αξιοποιήσει τη δυνατότητα ανάθεσης της διαχείρισης μιας προστατευόμενης περιοχής που προβλέπεται από την κείμενη νομοθεσία (αρθ. 15(1)γ, ν. 2742/1999). Ακόμα και στις περιπτώσεις που περιοχές Natura έχουν ενταχθεί στη χωρική αρμοδιότητα κάποιου από τους 29 ΦΔ που ακόμα λειτουργούν, το ΥΠΕΚΑ δεν παρέχει στήριξη, αντίθετα δημιουργεί προβλήματα.
- Δεν έχουν τεθεί στόχοι για την προστασία και διατήρηση των περιοχών Natura. Παρά το γεγονός ότι η σχετική ημερομηνία που προβλέπει η ευρωπαϊκή οδηγία για τους οικοτόπους (92/43/ΕΟΚ) έχει εκπνεύσει από το 2012, το ΥΠΕΚΑ δεν έχει ορίσει στόχους διατήρησης και μέτρα διαχείρισης ανά περιοχή Natura.

- Η κατάσταση των προστατευόμενων ειδών και οικοτόπων παραμένει άγνωστη, ακόμα και στο αρμόδιο υπουργείο. Η επιστημονική παρακολούθηση αποτελεί υποχρέωση βάσει της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, σύμφωνα με την οποία κάθε κράτος μέλος υποβάλλει έκθεση αξιολόγησης στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή κάθε έξι έτη. Οι προηγούμενες εκθέσεις βασίστηκαν σε δεδομένα που προέρχονταν σχεδόν αποκλειστικά από βιβλιογραφικές αναφορές. Η προθεσμία υποβολής της 3ης εξαετούς έκθεσης (περίοδος αναφοράς 2007-2012) έληξε τον προηγούμενο μήνα ωστόσο η Ελλάδα δεν έχει ακόμη αναθέσει τις μελέτες που θα ολοκληρώσουν τις έρευνες και θα επικαιροποιήσουν τα διαθέσιμα στοιχεία. Ακόμα και οι μελέτες που θα αναλάμβαναν οι ΦΔ έχουν μόνο μερικώς υλοποιηθεί, καθώς σημειώνονται καθυστερήσεις στην έγκριση των σχετικών έργων από τις αρμόδιες αρχές.
- Η θεσμική κατοχύρωση περιοχών που πρέπει να ενταχθούν στις εθνικά προστατευόμενες περιοχές δεν έχει ολοκληρωθεί, παρά το γεγονός ότι αρκετά σχέδια προεδρικών διαταγμάτων έχουν τεθεί σε διαβούλευση. Την ίδια στιγμή, οι περισσότερες περιοχές έχουν θεσπιστεί με Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις και όχι με Προεδρικά Διατάγματα, όπως προβλέπεται από τη νομοθεσία, γεγονός που τις αφήνει ουσιαστικά έκθετες, ειδικά λαμβάνοντας υπόψη και τις σχετικές αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας.
- Μόνο για δύο Εθνικά Πάρκα έχουν εγκριθεί σχέδια διαχείρισης, ενώ εξακολουθεί να εκκρεμεί η έκδοση προδιαγραφών για την κατάρτιση τους.
- Το ΥΠΕΚΑ δεν έχει ιεραρχήσει τις δράσεις που απαιτούνται για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που αφορούν στις περιοχές Natura, παρόλο που μια τέτοια ιεράρχηση θα ενίσχυε τη δυνατότητα της χώρας να αξιοποιήσει καλύτερα τις διαθέσιμες ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προκρίνει τη διαμόρφωση ενός Πλαισίου Δράσεων Προτεραιότητας (ΠΔΠ) για τις περιοχές Natura και στη συνέχεια την αντιστοίχιση με τις χρηματοδοτικές ευκαιρίες της προγραμματικής περιόδου 2014-2020. Το ΥΠΕΚΑ, ωστόσο, ακόμη δεν έχει προβεί στη διαμόρφωση του ΠΔΠ.
- Ενώ η Ελλάδα δεν είναι η μόνη χώρα που αντιμετωπίζει προβλήματα με τη διαχείριση των περιοχών Natura 2000, το ΥΠΕΚΑ δεν επιδιώκει τη συνέργεια με άλλα Μεσογειακά κράτη για τη διαχείριση των περιοχών αυτών, καθώς η Ελλάδα δεν συμμετέχει στις προπαρασκευαστικές διαδικασίες σεμιναρίου ανταλλαγής γνώσεων και εμπειριών αναφορικά με τη διαχείριση των περιοχών Natura 2000 στη Μεσόγειο.

Την ευθύνη για την παραπάνω κατάσταση έχει, σχεδόν αποκλειστικά, το ΥΠΕΚΑ και οι συναρμόδιες υπηρεσίες που αποδεικνύεται ότι έχουν θεωρητικά, και μόνο, αναλάβει την ευθύνη διατήρησης της βιοποικιλότητας και την εποπτεία της προστασίας της φύσης. Όπως έχει σημειώσει η Επιτροπή Φύση 2000¹, σε κείμενό της: «*το Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών παραμένει εδώ και πολλά χρόνια ανολοκλήρωτο και η προστασία, σε καθόλου αμελητέο βαθμό, κενή ουσιαστικού περιεχομένου*»². Στο πλαίσιο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι το ΥΠΕΚΑ αγνοεί τα πορίσματα και τις προτάσεις της Επιτροπής Φύση 2000 παρόλο που η Επιτροπή αποτελεί «*κεντρικό επιστημονικό γνωμοδοτικό όργανο του Κράτους για το συντονισμό, την παρακολούθηση και αξιολόγηση των πολιτικών και μέτρων προστασίας της ελληνικής βιοποικιλότητας*» και η «*απρόσκοπτη λειτουργία της αποτελεί ευθύνη και υποχρέωση του εκάστοτε Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής*» (άρθρο 19 ν. 3937/2011).

III. Οι φορείς διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών

Ο ρόλος των φορέων διαχείρισης (ΦΔ) των προστατευόμενων περιοχών είναι η «*διοίκηση και διαχείριση των περιοχών, στοιχείων, και συνόλων της φύσης και του τοπίου*» που έχουν οριστεί ως προστατευόμενες (άρθρο 15 παρ. 1(α) ν. 2742/1999, βλ. Παράρτημα II).

¹ Υπενθυμίζεται ότι βάσει της απόφασης ίδρυσης της, η Επιτροπή Φύση ενεργεί και ως Εθνική Επιτροπή Προστατευόμενων Περιοχών.

² Επιτροπή Φύση 2000. *Λειτουργική αναδιάρθρωση των σχημάτων διαχείρισης για βιώσιμη και αποτελεσματική προστασίας*, Νοέμβριος 2011. Διαθέσιμο στο: http://politics.wwf.gr/images/stories/docs/2011_Nov_EpitrFysi-anadiarthrosi_Final.pdf.

Το ιστορικό των ΦΔ, από την ίδρυση του πρώτου ΦΔ στη Ζάκυνθο το 1999, και τα προβλήματα που αντιμετώπισαν για μεγάλο διάστημα έχουν αποτυπωθεί επανειλημμένως σε παρεμβάσεις των περιβαλλοντικών οργανώσεων, καθώς και στην πρόσφατη αξιολόγηση της λειτουργίας των φορέων διαχείρισης από την Επιτροπή Φύση 2000. Οι ΦΔ λειτουργούν με σταθερά ελλιπή έως μηδενική καθοδήγηση από τις αρμόδιες υπηρεσίες σε θέματα οικονομικής διαχείρισης, εφαρμογής της σχετικής με το αντικείμενό τους νομοθεσίας και κατεύθυνσης σχετικά με τη διαχείριση και προστασία των οικολογικών χαρακτηριστικών των περιοχών τους. Αντίστοιχα ελλείψεις είναι και οι αρμοδιότητες όσων αφορά τη φύλαξη των περιοχών. Χωρίς σταθερή χρηματοδότηση από κρατικούς πόρους και χωρίς μόνιμο προσωπικό, όπως προβλέπει το νομικό τους πλαίσιο, λειτουργούν, με την καθοδήγηση του ΥΠΕΚΑ, παράτυπα.

Παρά ταύτα ο προσωπικός χρόνος και η φροντίδα από τους (εθελοντές) Προέδρους, τα περισσότερα από τα στελέχη των ΦΔ και κάποια μέλη των διοικητικών συμβουλίων έχουν συμβάλει καταλυτικά ώστε οι ΦΔ να επιδεικνύουν σημαντικό έργο και έχουν δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για ακόμα πιο ουσιαστική πρόοδο στο μέλλον. Όμως, οι εκπρόσωποι του ΥΠΕΚΑ στα διοικητικά συμβούλια είναι κατά κανόνα απόντες από τις συνεδριάσεις. Σε κάποιες περιπτώσεις, οι ΦΔ έχουν λειτουργήσει ως ιστορικά μοναδικές πλατφόρμες διαλόγου για την ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων και την επίλυση συγκρούσεων σχετικά με διαφορετικές χρήσεις γης και έχουν, στο πλαίσιο των περιορισμένων εξουσιών τους, συμβάλει στην αντιμετώπιση φαινομένων περιβαλλοντικού εγκλήματος και άλλων παραβάσεων της περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Στο πλαίσιο αυτό, αρκετά από τα στελέχη των ΦΔ διαθέτουν πλέον σημαντική γνώση των περιοχών που διαχειρίζονται, ενώ μαζί με μέλη των ΔΣ λειτουργούν ως δίαυλοι συνεργασίας και συνεννόησης με την τοπική κοινωνία. Στις περισσότερες περιπτώσεις, ωστόσο, αδυνατούν να ανταποκριθούν στον ρόλο τους, καθώς οι ΦΔ δεν ανέπτυξαν διαδικασίες που θα επέτρεπαν την απρόσκοπτη συνεργασία με τις τοπικές κοινωνίες, καθώς και προτάσεις ήπιας ανάπτυξης των περιοχών με αντισταθμιστικά οφέλη για αυτές.

Οι μεγάλες αποκλίσεις στην απόδοση έργου και δράσεων μεταξύ των ΦΔ καταδεικνύουν ακριβώς την απουσία της καθ' ύλην αρμόδιας κεντρικής διοίκησης από τις περιοχές αυτές. Χαρακτηριστικά, η Επιτροπή Φύση αναφέρει ότι *«η επιτυχία του θεσμού των [φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών] δεν μπορεί στην πραγματικότητα να αποτιμηθεί, αφού οι όροι και οι προϋποθέσεις λειτουργίας του ποτέ δεν εξασφαλίστηκαν.»*³

Σήμερα η κατάσταση στους ΦΔ έχει φτάσει σε αδιέξοδο με σαφή ευθύνη του ΥΠΕΚΑ. Η ανευθυνότητα και η επιπολαιότητα που χαρακτηρίζει το ΥΠΕΚΑ, υποδηλώνει ότι το καθ' ύλην αρμόδιο υπουργείο αντιμετωπίζει τις προστατευόμενες περιοχές της χώρας μόνο ως μέρος κάποιου προγράμματος συγχρηματοδοτούμενου από την Ευρωπαϊκή Ένωση και όχι ως μέρος της φυσικής κληρονομιάς της χώρας, την οποία οφείλει να προστατεύει αποτελεσματικά.

- Το ΥΠΕΚΑ θέτει συνεχή εμπόδια στην υλοποίηση εγκεκριμένων δράσεων προστασίας και διαχείρισης της φύσης. Ενδεικτικά, στο πλαίσιο υλοποίησης των τρεχόντων προγραμμάτων ΕΠΠΕΡΑΑ/ΠΕΠ, καθυστερεί την έγκριση και δημοσιοποίηση προκηρύξεων, αλλά και την προώθηση συμβάσεων εγκεκριμένων έργων, κι αναθεωρεί τακτικά και αυθαίρετα τις επιλέξιμες δαπάνες των ΦΔ. Οι εξηγήσεις για τα κωλύματα που δημιουργεί το Υπουργείο σπανίζουν, και σχεδόν ποτέ δεν δίνονται γραπτά, κυρίως επειδή γίνεται προσπάθεια να καλυφθούν βασικές δαπάνες λειτουργίας και το βασικό προσωπικό που προβλέπει το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο, τα οποία θα έπρεπε να καλύπτονται από τον κρατικό προϋπολογισμό. Το αποτέλεσμα είναι να μην είναι ποτέ σαφές ποια βήματα πρέπει να ακολουθηθούν.
- Λόγω των καθυστερήσεων που προκύπτουν, η Ελλάδα κινδυνεύει να χάσει ευρωπαϊκά κονδύλια αξίας αρκετών δεκάδων εκατομμυρίων ευρώ, καθώς πλέον είναι πιθανό να μην προλάβουν να υπογραφούν οι απαραίτητες συμβάσεις μέχρι τις 31/12/2013 όπως

³ Επιτροπή Φύση 2000. Ο Θεσμός των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών: 10 Χρόνια Εφαρμογής. Σεπτέμβριος 2011. Διαθέσιμο στο: http://politics.wwf.gr/images/stories/docs/2011_Sept_10-year-Report.pdf.

προβλέπει το ΕΣΠΑ. Άρα, μόνο ως ειρωνεία μπορεί να εκληφθεί το γεγονός ότι ο νόμος της συγχώνευσης των ΦΔ από 29 σε 14, που οριακά ενέκρινε η Βουλή τον Ιανουάριο, προβλέπει την αναβολή της συγχώνευσης κατά ένα έτος, «για λόγους εξασφάλισης της δυνατότητας υλοποίησης των χρηματοδοτούμενων πράξεων της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου» (άρθρο 8, παρ. 20 ν.4109/2013)! Το ΥΠΕΚΑ για άλλη μια προγραμματική περίοδο όχι μόνο θα έχει χάσει την ευκαιρία αποτελεσματικής αξιοποίησης των ευρωπαϊκών κονδυλίων και διατήρησης και δημιουργίας θέσεων εργασίας, αλλά κινδυνεύει να μην πετύχει ούτε τους στόχους της απορρόφησης.

- Χωρίς σαφείς οδηγίες και κατευθύνσεις από το ΥΠΕΚΑ και χωρίς επαρκή υποστήριξη, οι ΦΔ, τα διοικητικά συμβούλια και οι εργαζόμενοι, βρίσκονται συνεχώς «επί ξύλου κρεμάμενοι». Ενδεικτικό του χάους που δημιουργείται είναι ότι κάθε ΦΔ υποχρεώθηκε να προσλάβει δικό του νομικό σύμβουλο, για να ερμηνεύσει τις δαιδαλώδεις διαδικασίες που διέπουν τη λειτουργία του. Μια πιο οικονομική και σίγουρα πιο αποδοτική λύση θα ήταν η ενιαία αντιμετώπιση από μέρους του ΥΠΕΚΑ των παρόμοιων προβλημάτων των ΦΔ, μέσα από τον ορισμό μιας κοινής ομάδας, ή με την ουσιαστική υποστήριξη από τις νομικές υπηρεσίες του ίδιου του υπουργείου.
- Οι καθυστερήσεις, ασάφειες και παλινδρομήσεις έχουν ως αποτέλεσμα οι εργαζόμενοι σε αρκετούς ΦΔ να μην έχουν πληρωθεί εδώ και μήνες. Η κατάσταση γίνεται ακόμα πιο πιεστική καθώς σε αρκετούς ΦΔ έχει επιβληθεί αναστολή πληρωμών, από τα μέσα Απριλίου, λόγω δημοσιονομικών ελέγχων που διενεργούνται. Η αναστολή πληρωμών έχει οδηγήσει σε σημαντικές καθυστερήσεις στην υλοποίηση βασικών δράσεων των ΦΔ, μεταξύ των οποίων και της φύλαξης των περιοχών, γεγονός που οδηγεί σε ακόμα μεγαλύτερη υποβάθμισή τους ή θέτει σε κίνδυνο τα προστατευόμενα χαρακτηριστικά τους. Ο έλεγχος, λεπτομερής και συνολικός, για χρηστή διαχείριση δημόσιων πόρων είναι, πέρα από θεμιτός και απαραίτητος. Όμως, προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι για τη διενέργεια του ελέγχου, το ΥΠΕΚΑ ζητεί εκ νέου τα έγγραφα (π.χ. εκθέσεις ορκωτών λογιστών) όλων των ΦΔ, σαν να μην είχε ποτέ λάβει, διαβάσει και τελικά ελέγξει το έργο των φορέων διαχείρισης τους οποίους εκ του νόμου εποπτεύει. Οι αρχές της διαφάνειας και της λογοδοσίας δεν επιβαρύνουν μόνο τον ελεγχόμενο αλλά και τον ελεγκτή. Στη διαδικασία του ελέγχου δεν είναι ξεκάθαρο αν περιλαμβάνεται και το δαιδαλώδες πλαίσιο λειτουργίας των ΦΔ, που έχει κατά βάση δημιουργήσει το ίδιο το ΥΠΕΚΑ, οδηγώντας συχνά τους ΦΔ σε ενέργειες αμφισβητούμενης νομιμότητας.
- Ενώ το ΥΠΕΚΑ δεν έχει ποτέ λάβει σοβαρά τον ρόλο του επόπτη, δίνει εντολή στους προέδρους και τα μέλη των διοικητικών συμβουλίων του να ορίσουν εαυτούς ως διαχειριστές «δημοσίους υπολόγους». Απαιτεί, δηλαδή, από μέλη διοικητικών συμβουλίων Νομικών Προσώπων Ιδιωτικού Δικαίου, που στις περισσότερες περιπτώσεις στερούνται γνώσεων οικονομικής διαχείρισης και λειτουργίας του δημόσιου τομέα, να αναλάβουν την ευθύνη εφαρμογής της νομοθεσίας για το δημόσιο λογιστικό. Την ίδια στιγμή, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, οι περισσότεροι ΦΔ εξακολουθούν να στερούνται της απαραίτητης υποστηρικτικής δομής, ειδικά στο κρίσιμο ζήτημα της οικονομικής διαχείρισης, που θα τους επιτρέψει να λάβουν τις σωστές αποφάσεις.

Τα προβλήματα αυτά δεν αποτελούν μόνο ζητήματα συμμόρφωσης με τη νομοθεσία ή μη τήρησης των διαδικασιών και δεν πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στη διαχρονική αδυναμία της δημόσιας διοίκησης. Φανερώνουν κυρίως την απουσία πολιτικής στήριξης και, τελικά, θέτουν σε κίνδυνο την ελληνική φύση. Χωρίς προστασία, χωρίς διαχείριση και χωρίς φύλαξη, οι προστατευόμενες περιοχές είναι εκτεθειμένες σε ανεξέλεγκτα φαινόμενα περιβαλλοντικού εγκλήματος, με κυριότερα τη λαθροϋλοτομία, τη λαθροθηρία, και την αυθαίρετη δόμηση.

Το ΥΠΕΚΑ, αν και υπουργείο περιβάλλοντος, δεν εκτιμά τον φυσικό πλούτο της Ελλάδας, δεν αντλαμβάνεται το αναπτυξιακό πλεονέκτημα του φυσικού κεφαλαίου που διαθέτει η χώρα και αγνοεί μελέτες που καταδεικνύουν ότι η επένδυση στην προστασία της φύσης, όταν γίνει συστηματικά, μπορεί να αποφέρει πολλαπλά οφέλη συνολικά για το περιβάλλον, την κοινωνία και την οικονομία.

IV. Ο ρόλος των περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων

Οι περιβαλλοντικές οργανώσεις, πολλές από τις οποίες έχουν εμπειρία τουλάχιστον δύο δεκαετιών στην προστασία των οικολογικά σημαντικών περιοχών της χώρας, έχουν αγωνιστεί σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, π.χ. με τη συμμετοχή τους σε Επιτροπές Παρακολούθησης Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και στην Επιτροπή Φύση 2000, για τη συγκρότηση του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών.

Οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ όχι μόνο στήριξαν τη δημιουργία των ΦΔ αλλά και από την ίδρυση τους έχουν σταθεί δίπλα τους. Παρά τις δυσκολίες και ενδεχομένως τις αδυναμίες τους, οι ΜΚΟ συμμετέχουν με συνέπεια σε διοικητικά συμβούλια. Στέκονται σταθερά αντιμέτωπες σε όποιον προσπαθεί να απαξιώσει την έννοια της προστατευόμενης περιοχής και να υποβαθμίσει την αξία της. Οι προτάσεις απαξίωσης προέρχονται συχνά από μέλη των ΔΣ που δεν έχουν κατανοήσει τον σκοπό των προστατευόμενων περιοχών ή προωθούν τοπικά συμφέροντα, ενώ το ΥΠΕΚΑ απουσιάζει συστηματικά και έτσι δεν είναι σε θέση να δώσει καθοριστικές απαντήσεις. Επιπλέον, παρέχουν τεχνογνωσία και εξειδικευμένη γνώση, αλλά και στήριξη ώστε οι τοπικές κοινωνίες, που συνήθως δεν έχουν καμία ενημέρωση από τις κεντρικές περιβαλλοντικές υπηρεσίες, να κατανοήσουν και να αποδεχθούν τις προστατευόμενες περιοχές, τους ΦΔ και τις ανάγκες προστασίας που μπορεί να οδηγούν σε περιορισμούς από τη μία αλλά και σε νέες δυνατότητες ανάπτυξης από την άλλη.

Οι ΜΚΟ ούτε πρέπει, ούτε επιδιώκουν, ούτε και μπορούν να υποκαταστήσουν το ρόλο της Διοίκησης, αλλά η συμβολή τους στη λειτουργία του συστήματος προστατευόμενων περιοχών δεν αξιολογείται. Στο πλαίσιο συμμετοχής τους έχουν πολλάκις επισημάνει τα προβλήματα στη λειτουργία του εθνικού συστήματος. Πιο πρόσφατα, οι περιβαλλοντικές οργανώσεις, είτε μόνες, είτε μέσω της συμμετοχής τους στην Επιτροπή Φύση 2000, υπέβαλαν προτάσεις για την ολοκληρωμένη λειτουργία του συστήματος προστασίας του συνόλου της ελληνικής φύσης. Παράλληλα, έχουν επανειλημμένα δηλώσει την πρόθεσή τους για συμμετοχή σε σχετικό δημόσιο διάλογο. Ωστόσο, παρά τις σχετικές υποσχέσεις, το Υπουργείο τηρεί σιγή ιχθύος για την επόμενη μέρα του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών.

V. Ύστατη έκκληση για ανάληψη ευθύνης από το ΥΠΕΚΑ

Μετά από τόσα χρόνια στήριξης και συμμετοχής στο σύστημα των προστατευόμενων περιοχών, οι περιβαλλοντικές οργανώσεις δεν μπορούν να δεχθούν άλλο την κατάσταση που επικρατεί. Αρνούμαστε να παραμείνουμε κομμάτι ενός συστήματος που το ίδιο το ΥΠΕΚΑ, το αρμόδιο υπουργείο, υπονομεύει. Συγκεκριμένα:

- Καλούμε το ΥΠΕΚΑ να αναλάβει την ευθύνη του. Να προβεί σε ριζικές αλλαγές στο εθνικό σύστημα προστασίας της φύσης, με επίκεντρο το σύστημα προστατευόμενων περιοχών, λαμβάνοντας στο αμέσως επόμενο διάστημα σχετικές πρωτοβουλίες.
- Στο αμέσως επόμενο διάστημα, θα παρακολουθούμε στενά τις εξελίξεις και αν δεν υπάρξει κάποια θετική εξέλιξη, θα βρεθούμε στη δυσάρεστη θέση να αναθεωρήσουμε συνολικά τη στάση μας.
- Επιφυλασσόμαστε για κάθε νομική ή άλλη ενέργεια για τη διαφύλαξη του φυσικού πλούτου της χώρας.

Τέλος, θεωρούμε χρέος μας να ενημερώσουμε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τα προβλήματα που διαπιστώνουμε, τόσο γιατί τίθενται θέματα συμμόρφωσης της χώρας με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το ευρωπαϊκό δίκαιο, όσο και γιατί, μέχρι σήμερα, η λειτουργία του συστήματος των προστατευόμενων περιοχών έχει στηριχθεί σχεδόν αποκλειστικά σε ευρωπαϊκούς πόρους.

Παράρτηματα

Παράρτημα Ι – Το Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών

Οι προστατευόμενες περιοχές είναι όλες εκείνες οι «*χερσαίες, υγροτοπικές, θαλάσσιες ή μεικτού χαρακτήρα περιοχές, μεμονωμένα στοιχεία ή σύνολα της φύσης και του τοπίου [που αποτελούν] αντικείμενα προστασίας και διατήρησης λόγω της οικολογικής, βιολογικής, γεωλογικής, γεωμορφολογικής, εν γένει επιστημονικής ή αισθητικής σημασίας τους*» (άρθρο 18, παρ. 2 ν.1650/1986 όπως τροποποιήθηκε από τον ν.3937/2011). Με άλλα λόγια, είναι οι περιοχές που φιλοξενούν τα πλέον μοναδικά, ευαίσθητα και πολύτιμα στοιχεία της ελληνικής φύσης.

Στο εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών υπάγονται όλες οι περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί ως προστατευόμενες «*με στόχο την αποτελεσματική προστασία της βιοποικιλότητας και των λοιπών οικολογικών αξιών τους*» (άρθρο 3 παρ. 1 ν.3937/11). Αποτελείται από τις περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί ως απολύτου προστασίας, προστασίας της φύσης, φυσικά πάρκα (κατηγορία που συμπεριλαμβάνει εθνικά και περιφερειακά πάρκα), περιοχές προστασίας οικοτόπων και ειδών (κατηγορία που συμπεριλαμβάνει όλες τις περιοχές Natura 2000, δηλαδή τις Ειδικές Ζώνες Διατήρησης, βάσει της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, και τις Ζώνες Ειδικής Προστασίας, βάσει της οδηγίας 2009/147/ΕΚ και τα καταφύγια άγριας ζωής), και τέλος προστατευόμενα τοπία και στοιχεία του τοπίου και προστατευόμενους φυσικούς σχηματισμούς.

Η διατήρησή τους, ως τμήμα της βιοποικιλότητας και του φυσικού πλούτου της χώρας, αποτελεί πρωταρχικά ηθική ευθύνη αλλά και νομική υποχρέωση της χώρας, η οποία πηγάζει από το εθνικό, το ευρωπαϊκό και το διεθνές δίκαιο που τις θεσπίζει. Συγκεκριμένα, το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής είναι ο «*αρμόδιος φορέας του κράτους για την προστασία της βιοποικιλότητας και την εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας*» (άρθρο 15, παρ. 2 ν. 3937/2011). Ειδικότερα, το ίδιο υπουργείο έχει την αρμοδιότητα για την «*εποπτεία της λειτουργίας και [τον] κεντρικ[ό] συντονισμ[ό] του Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών*» (άρθρο 3, παρ. 1. ν. 3937/2011).

Παράρτημα ΙΙ – Οι φορείς διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών

Ο ρόλος των φορέων διαχείρισης (ΦΔ) των προστατευόμενων περιοχών είναι η «*διοίκηση και διαχείριση των περιοχών, στοιχείων, και συνόλων της φύσης και του τοπίου*» που έχουν οριστεί ως προστατευόμενες (άρθρο 15 παρ. 1(α) ν. 2742/1999).

Οι αρμοδιότητές τους περιγράφονται στο άρθρο 15 του ν. 2742/1999 και μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- Διοίκηση και λειτουργία της προστατευόμενης περιοχής·
- Διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος (βάσει σχεδίου διαχείρισης και προγράμματος δράσης)·
- Επιστημονική παρακολούθηση·
- Παρακολούθηση και αξιολόγηση εφαρμογής της νομοθεσίας που ρυθμίζει την προστατευόμενη περιοχή·
- Φύλαξη, συνεπικουρούμενη από τις αρμόδιες αρχές, και επικουρία των αρμόδιων αρχών στον έλεγχο εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και των περιβαλλοντικών όρων για κάθε είδους έργο και δραστηριότητα στις περιοχές ευθύνης τους·
- Γνωμοδότηση πριν την χωροθέτηση και την έγκριση περιβαλλοντικών όρων έργων και δραστηριοτήτων·
- Ενημέρωση και εκπαίδευση, προώθηση οικοτουρισμού και χορήγηση σήματος ποιότητας σε επιχειρήσεις που τηρούν περιβαλλοντικές προδιαγραφές.

Η ιδιαιτερότητα των προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα έγκειται στο γεγονός ότι στη συντριπτική τους πλειονότητα δεν αποτελούν απομονωμένες ή ακατοίκητες περιοχές: στις περισσότερες υπάρχει μόνιμη ανθρώπινη παρουσία και εντός των ορίων τους υπάρχουν ανθρώπινες δραστηριότητες (οικισμοί, γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία, υλοτομία, τουρισμός κοκ). Ως εκ τούτου, οι ΦΔ, μέσα από σωστό σχεδιασμό και διάλογο, καλούνται να προτάξουν, χρησιμοποιώντας συμμετοχικές διαδικασίες, βιώσιμα σχέδια ανάπτυξης για την περιοχή

αρμοδιότητάς τους. Για την εκπλήρωση του πολύπλευρου ρόλου τους απαιτείται αδιάπτωτη υποστήριξη από το καθ' ύλην αρμόδιο κεντρικό υπουργείο.

Από το 2002, οπότε και ιδρύθηκαν και οι ΦΔ με το άρθρο 13 του ν. 3044/2002, 25 φορές διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, η πολιτική διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών μπήκε σε τροχιά εφαρμογής, με καθυστέρηση 16 ετών από την ψήφιση του ν. 1650/1986 «για την προστασία του περιβάλλοντος». Είχε προηγηθεί η δια ΠΔ ίδρυση των Εθνικών Πάρκων Ζακύνθου (1999) και Σχοινιά-Μαραθώνα (2000). Αν και τυπικά έχουν ιδρυθεί 29 φορές διαχείρισης, σήμερα λειτουργούν 28, καθώς ο ΦΔ της Λίμνης Καστοριάς δεν συγκροτήθηκε ποτέ.

Τον Ιανουάριο 2013, η Βουλή των Ελλήνων ενέκρινε οριακά τη κατάργηση και συγχώνευση των 29 φορέων διαχείρισης σε 14 (ν. 4109/2013), όπως παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα. Η προσχηματική αυτή ρύθμιση δεν εξοικονομεί εθνικούς πόρους αλλά εξυπηρετεί μόνο την αριθμητική μείωση ελοπτευόμενων από το δημόσιο φορέων.

	Υφιστάμενοι Φορείς Διαχείρισης	Νέοι ΦΔ
Συγχώνευση φορέων διαχείρισης	Δέλτα Έβρου Δάσους Δαδιά	Δέλτα Έβρου και Δάσους Δαδιάς
	Δέλτα Νέστου, Ισμαρίδας, Βιστωνίδας Οροσειράς Ροδόπης	Οικοσυστημάτων Ροδόπης – Νέστου – Βιστωνίδας – Ισμαρίδας
	Λίμνης Κερκίνης Δέλτα Αξιού – Λουδία – Αλιάκμονα Λιμνών Κορώνειας – Βόλβλης	Υγροτόπων Κεντρικής Μακεδονίας
	Εθνικών Δρυμών Βίκου – Αώου και Πίνδου Τζουμέρκων, Περιστερίου και Χαράδρας Αράχθου	Πίνδου
	Υγροτόπων Αμβρακικού Λιμνοθάλασσας Μεσολογίου Στενών και Εκβολών Καλαμά και Αχέροντα	Υγροτόπων Δυτικής Ηπείρου και Μεσολογίου
	Εθνικού Δρυμού Παρνασσού Εθνικού Δρυμού Οίτης	Εθνικών Δρυμών και Οικοσυστημάτων Στερεάς Ελλάδας
	Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας Εθνικού Πάρκου Σχινιά Μαραθώνα	Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας και Οικοσυστημάτων Αττικής
	Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς Εθνικού Δρυμού Αίνου Χελμού – Βουραϊκού	Οικοσυστημάτων Δυτικής Πελοποννήσου και Κεφαλονιάς
	Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς Καρπάθου – Σαρίας	Οικοσυστημάτων Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης
	Κατάργηση φορέων διαχείρισης	Περιοχής Προστασίας της Φύσης Υγροτόπου Λίμνης Καστοριάς
Λίμνης Παμβώτιδας Ιωαννίνων		Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου & Δυτικής Μακεδονίας
Κάρλας – Μαυροβουνίου – Κεφαλόβρυσου		Δ/ση Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού της Γενικής Δ/σης Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, Περιβάλλοντος και Υποδομών της Περιφέρειας Θεσσαλίας
Διατήρηση φορέων διαχείρισης	Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου	
	Θαλάσσιου Πάρκου Αλοννήσου – Β. Σποράδων	
	Δρυμού Πρεσπών	
	Δρυμού Ολύμπου	
	Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστού	